

Ei åpenbaring for studenter? Et nostalgisk blikk på *Med kjønnsperspektiv på norsk historie*

Hilde Gunn Slottemo

Professor i historie ved Nord universitet, Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag

Dr.art. 2003

hilde.g.slottemo@nord.no

Innledning

Jeg husker da jeg som ung historiestudent satt på lesesalen på Dragvoll. På den faste plassen min, der jeg hadde de viktigste bøkene mine, noen håndskrevne notatbøker, opplimte bilder av mine nevøer og ei engelsk-norsk ordbok, satt jeg og strevde med å tilegne meg historiefaglig kunnskap og refleksjon. Fortsatt kan jeg huske hvordan jeg en vakker vårdag – det må ha vært i 1993 – hadde en av de sterkeste leseopplevelsene jeg noen gang har hatt: Jeg leste en diskusjon mellom Per Maurseth og Gro Hagemann i det svenske tidsskriftet *Arbetarhistoria*. Bakgrunnen var at Hagemann hadde anmeldt det ganske nylig utkomne seksbindsverket *Arbeiderbevegelsens historie i Norge* (1985–1990). Det førte til en debatt mellom henne og Maurseth, som var forfatter av det tredje bindet. I løpet av to korte artikler kom Hagemann med noen programmatisk erklæringer om kjønnsperspektivets betydning for historiefaget og for historisk forståelse, som Maurseth så svarte på.¹

Det poenget hun løftet fram, synes kanskje opplagt i dag, men var det ikke da – i alle fall ikke for meg, og heller ikke for store deler av *mainstream* historieforskning. Hun påpekte nemlig at arbeiderklassen ikke kunne forstås som gitt og som en opplagt følge av økonomiske og sosiale strukturer. Den var definert, avgrenset og gitt innhold av *noen*, og historikerens oppgave var å undersøke hvordan slike prosesser skjedde. Det innebar å ha et maktperspektiv på hvordan klassen var blitt formet som idé, og hvordan denne ideen så befestet seg som politisk, sosial og økonomisk praksis i samfunnet. Med et sånt perspektiv ville vi for eksempel se hvordan *noen* – i dette tilfellet arbeiderbevegelsens ledere – hadde definert menns arbeid som viktig og interessant – som et grunnlag for ideen om *arbeideren* – mens kvinner var blitt forstått som ikke-arbeidende, som husmødre eller forsørgede.

1. Hagemann, G. (1989). De osynliga kvinnorna. Historien om den manliga arbetarklassen. *Arbetarhistoria*, 51; Hagemann, G. (1989). Könstrukturerna ignoreras. Svar till Per Maurseth. *Arbetarhistoria*, 51; Maurseth, P. (1989). En skev polemik. Kommentar till Gro Hagemann. *Arbetarhistoria*, 51; Maurseth, P. (1989). Kön och historia. Åtta teser och en slutvinjett. *Arbetarhistoria*, 51; Kokkvoll, A., Sverdrup, J., & Bull, E. (1985–1990). *Arbeiderbevegelsens historie i Norge* (6 bd.). Oslo: Tiden.

Disse ganske korte innleggene ble en skjellsettende opplevelse for meg, nærmest ei åpenbaring. Det er nesten så jeg fortsatt kan kjenne den gode kriblinga i kropp og hode – opplevelsen av plutselig å *skjønne noe*. Det var i disse leseopplevelsene jeg ble akademiker; det var der jeg tilegnet meg en intellektuell nysgjerrighet, et driv etter mer kunnskap, mer problematisering, mer refleksjon, mer innsikt. I dag synes de kanskje banale og selvsagte, vant som vi er blitt med tenkinga som kom i kjølvannet av «den nye kulturhistoria» tidlig på 1990-tallet.

Dybden i erkjennelsene fortsatte da jeg senere leste Joan Scott og hennes legendariske bok *Gender and the Politics of History* (1988).² Sammen med en rekke andre bøker og artikler ga den en smakebit på de faglige påpekingene av kjønnsforholdenes kompleksitet, en første introduksjon til påstandene om at kjønn ikke bare kan forstås som resultat av økonomi, biologi og sosiale strukturer, men i seg selv må ses som en ordnende faktor med forklaringskraft. Dette var for meg en av de fundamentale innsiktene fra denne tidas lesing av kjønns historie: at språk og menneskers tenking har strukturerende og betydningsformende virkning på samfunn og kultur.

Kan dagens studenter få liknende opplevelser av å lese kjønns historie? Kan grunnboka *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* bidra til å gi dem det? Dette er min lesing av boka, preget av noen kanskje litt nostalgiske minner fra egen studietid.³

La meg starte med hovedkonklusjonen etter mi lesing av *Med kjønnsperspektiv*: Dette er ei betydningsfull bok. Den presenterer og sammenfatter viktig empirisk kunnskap, den synliggjør kvinners liv i fortida, og den viser hvordan kjønn virker i samfunnets konkrete praksiser. Boka lykkes med å vise kvinners handlingsrom i fortida og hvordan deres handlekraft har hatt betydning i samfunnsutviklinga – som er noen av forfatterens ambisjoner (s. 20). Denne kunnskapen bidrar til å problematisere andre faglige fortellinger.

Fra kvinnehistorie til kjønns historie

Med kjønnsperspektiv kom ut første gang i 1999, og ble det forfatterne i forordet i siste utgivelse kaller «en stillferdig suksess». Da den opprinnelig ble skrevet, var fortsatt forskningsfeltet midt oppe i ei utvikling fra kvinne- til kjønnsforskning. Det preget nok både forfatterne og det ferdige resultatet den gangen.

Da kvinnehistorie vokste fram på 1970-tallet, var det med en ambisjon om å synliggjøre kvinner. Etablert forskning hadde ikke bare utelatt kvinner fra fortida og gjort kjønnsforhold usynlig, men hadde også – mer eller mindre ureflektert – skrevet fram menn som normen. Kvinner skulle nå skrives inn og fylle ut det eksisterende bildet av det som hadde vært. Faget i seg selv skulle ikke endres, det skulle bare utvides. Forankringa i det trygge og etablerte var ei forutsetning for at kvinnehistoria kunne bli anerkjent som en del av historievitenskapen.⁴

Fra slutten av 1980-tallet endret dette seg, sterkt preget av strømningene fra «postmodernismen», «poststrukturalismen» og den nye kulturhistoria – et sekkebegrep hentet fra Lynn

2. Scott, J.W. (1988). *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press.

3. Det er krevende å skrive en kommentar om ei bok forfattet av folk en kjenner. Vennskap og kjennskap skaper en opplevelse av habilitetsutfordringer: Hege Roll-Hansen er ei venninne av meg, Kari Melby var min gode veileder da jeg tok doktorgraden i Trondheim, og jeg har stor beundring for både hennes og Hagemanns betydning som kjønnsforskningas *grand old ladies* i Norge. Hilde Sandvik og Ingvild Øye – som arbeider med andre tidsperioder enn jeg – kjenner jeg mindre, men jeg har stor respekt for dem som fagpersoner.

4. Sandmo, E. (2010). Fra kvinne- til kjønns historie – og tilbake? Om kjønnsperspektivets betydning i det norske historiefaget. *Fortid. Historiestudentenes tidsskrift*, (7). Universitetet i Oslo. https://www.fortid.no/tidsskrift/fortid_1001.pdf

Hunts antologi *The New Cultural History*, boka som er blitt stående som spydspissen for den nye kulturanalysen i historiefaget.⁵ Oppmerksomheten ble nå rettet mot språk, tekst og symboler, mot mening og meningsbærende former og mot kulturelle prosesser, det vil si den kontinuerlige produksjon og reproduksjon av symbolske betydninger.

Kjønnsforskninga vokste fram med en imponerende teoretisk tyngde. Den førte til nye forståelser av kjønn. Det ble reist kritikk mot trua på biologi som en sikker siste-instans og på kjønn som en iboende essens. Kjønn ble i stedet forstått som kulturelt formede oppfatninger av mannlighet og kvinnelighet. Disse forståelsene fungerte som organiserende prinsipper i samfunnet, preget gjennom politiske, kulturelle, sosiale og språklige prosesser. Oppmerksomheten ble rettet mot hvordan identiteter, begreper og kategorier ble skapt og endret, og mot språket og kulturens konstituerende betydninger. Historikerens oppgave ble å analysere forminga av subjektposisjoner knyttet til for eksempel kjønn, klasse og etnisitet. Kjønnshistoria ble kjennetegnet ved sine analytiske og teoretiske perspektiver, mer enn ved den gjenstanden som ble studert.⁶

Dreininga førte med seg en rekke viktige og interessante debatter, nasjonalt og internasjonalt. Likhets- og forskjellighetsdebattene var en av dem. Empiriske analyser av kvinners praksis i arbeidsliv og hverdag ble supplert av teoretiske refleksjoner av hvordan språkets iboende kontraster formet menn og kvinner som motsetningspar. Disse dikotomiene ble ofte rangert slik at menn/mannlighet ble overordnet kvinner/kvinnelighet. Fellestrekket var at kvinnene måtte forholde seg til en dominerende maskulin norm. Det var kvinner som var like eller forskjellige fra menn, ikke omvendt.⁷

For meg, som ivrig hovedfagsstudent, var kjønnsforskningas sterke insistering på teoretisk og vitenskapsteoretisk refleksjon noe av det viktigste studiene brakte med seg. Her brøt forskningsfeltet med det jeg oppfattet som empiritung *mainstream*-historie. Den etablerte seg tydeligere utenfor og i kritisk opposisjon til faget slik det var blitt definert og praktisert tidligere. Det skarpe, analytiske blikket fungerte som identitetsmarkør for kvinne- og kjønnshistorikere. Få andre deler av faget ga disse øyeåpnende teoretiske refleksjonene. Jeg syklet hjem fra lesesalen om kveldene, med nyvunnet kunnskap og nye innsikter. Når jeg la meg om kvelden var det med ungdommens overmodige erkjennelse av innsikt; når jeg våknet og på ny satt på lesesalen, forsto jeg at jeg egentlig ikke hadde forstått noen ting. Kunnskapen lærte meg å se det jeg trodde jeg kjente, på nye og andre måter. Verden framsto fremmed og annerledes. Forskningslitteraturen bidro ikke bare til å gjøre det ukjente kjent,

-
5. Hunt, L. (red.). (1989). *The New Cultural History*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press. Begrepet «kulturhistorie» ble ofte brukt uten en tydelig definisjon og begrepsavklaring. «Ny kulturhistorie», «poststrukturalisme» og «postmodernisme» ble delvis brukt om hverandre og som tilnærmete synonymer i historiefagets teoridebatter. Se Andersen, H.W. (1994). Mennesker, meninger og medlemmer – En skisse av nye muligheter for en kulturhistorie. I H.W. Andersen, S. Dahl, K. Haarstad & J. Simensen (red.), *Clios tro tjener. Festskrift til Per Fuglum* (Skriftserie fra Historisk institutt, UNIT, Trondheim, nr. 1, s. 23); Floto, I. (1996). *Historie. En videnskapshistorisk undersøgelse*. København: Museum Tusulanums forlag, s. 261.
  6. Se f.eks. Hagemann, G. (1994). *Kjønn og industrialisering*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 9–17; Melby, K. (1996). Norsk kvinnehistorie 1975–1995. Kjønnets endrede vitenskapelige status. I *Historisk tidsskrift*, 75(1–2), s. 212; Sandmo 2010 (se n. 4); Scott, J.W. (1992). Experience. I J. Butler & J.W. Scott. *Feminists Theorize the Political*. New York: Routledge. Norsk oversettelse av Scotts artikkel «Experience» finnes i *Arr*, (4), 1996.
  7. Om likhets-/forskjellighetsproblematikken, se f.eks. Hirdman, Y. (1986). Särart – Likhet: Kvinnorörelsens scylla och karybdis? Reflektioner utifrån spröda empiriska iakttagelser rörande svensk kvinnorörelsehistoria under 1900-talet. I I. Frederiksen & H. Römer (red.), *Kvinder, mentalitet, arbejde. Kvindehistorisk forskning i Norden*. Århus: Aarhus Universitetsforlag; Hirdman, Y. (1988). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, 3; Melby, K. (1995). *Kvinnelighetens strategier. Norges Husmorforbund 1915-1940 og Norges Lærerinneforbund 1912-1940* (dr.philos.-avhandling, Historisk institutt/Senter for kvinneforskning, Universitetet i Trondheim).

men også til å gjøre det kjente ukjent, som historiker Ingar Kaldal har formulert det.⁸ Jeg strakte og strakte meg mot de nye innsiktene, oppgiret, entusiastisk og ivrig av å få verden problematisert på nytt og på nytt og på nytt. Alle som har hatt disse fantastiske aha-opplevelsene som ny kunnskap kan gi, skjønner akkurat hva jeg mener.

Bokas ambisjoner

Greier *Med kjønnsperspektiv* å ivareta noe av dette? Dagens utgave er den tredje. Den er ifølge forordet omfattende endret, med ny forskning inkludert. Stoffet er tematisk organisert innenfor fem kronologiske hovedbolker, med hver sine hovedforfattere: Ingvild Øye («Fra vikingtid til reformasjon»), Hilde Sandvik («Tidlig moderne tid, 1500–1800»), Gro Hagemann («Fra husholdsøkonomi til markedsøkonomi, 1800–1900») og Kari Melby («Husmortid, 1900–1960»). Hege Roll-Hansen er med som ny forfatter av den siste delen («Velferdsstat, likestilling og mangfold, 1960 – vår tid») etter at Ida Blom døde. Det er altså folk fra kremen av norske historikere som bidrar i boka.

I alle delene gis demografi og befolkningshistorie en sentral plass, plassert først i hver hovedbolk. Begrunnelsen gis innledningsvis: Familie og hushold har i stor grad vært basert på biologiske kjønnsforskjeller, kjønnsarbeidsdeling og kjønnsbestemte autoritetsforhold (s. 13). Det ses som en del av samfunnets lange, seige og sakteendrede prosesser, det Fernand Braudel kalte *la longue durée*. I tråd med dette er politiske forhold plassert til slutt, som en del av krusningene på samfunnets overflate, *événements*.

Den kulturanalytiske dimensjonen kommer fram som målsetting i innledningskapitlet, ved at kjønn brukes som forklaring, ikke bare som refleksjon av andre forhold. Samtidig er det også en synliggjøringsambisjon i prosjektet – et ønske om å løfte fram «områder som særlig har vært kvinners ansvar» i fortida, «ettersom disse svært ofte har gått under radaren når de store linjene i historien trekkes» (s. 14). Bokas ambisjon kan derfor ses som todelt. Forfatterne ønsker å gå inn i historiefaglige debatter og spørre «hvor var kvinnene?», med mål om at dette bringer kunnskapen om fortida framover (s. 23). Kvinnene skal studeres både innenfor en etablert struktur og som struktur-endrende aktører.

Kvinnenes historie, ikke mennenes

Som doktorgradsstipendiat var jeg faglig opptatt av menn og maskulinitet, med ei avhandling som handlet om mannlige industriarbeidere i Mo i Rana.⁹ Store deler av manns- og maskulinitetsforskninga hvilte tungt på innsikter fra kjønnsforskninga (selv om enkelte mannlige maskulinitetsforskere nærmest framstilte det som at innsiktene var nye og deres, til min og andres irritasjon over hvordan en allerede etablert forskningstradisjon oppbygd av kvinner ble usynliggjort).

Boktittelen *Med kjønnsperspektiv* signaliserer hvor dette prosjektet plasserer seg innenfor den faglige utviklinga fra kvinnehistorie til kjønns historie. Den heter ikke *Med kvinneper-*

-
8. Kaldal, I. (2007). Ei meir historisk reflekterande lokalhistorie? Noen forslag til lokalhistorieskrivinga i framtida. I K. Sprauten (red.), *Sted, tilhørighet og historisk forskning. Lokallhistoriens form og funksjon i det 21. århundre*. Oslo: Norsk lokalhistorisk institutt; jf. også en tittel på en av Gro Hagemann artikler: «Om å gjøre det enkle komplisert og det usynlige synlig – noen dilemmaer i kvinnehistorien». Se Hagemann, G. (1990). I *Kvinnohistoria i teoretisk perspektiv. Konferensrapport frå det tredje nordiska kvinnohistorikermötet. 13.-16. april 1989* (Uppsala Papers in Economic History 8). Uppsala: Uppsala Universitet.
  9. Slottemo, H.G. (2003). *Fabrikkarbeider, far og forsørger. Menn og mannlighet ved Koksverket i Mo i Rana, 1950–1980* (doktorgradsavhandling, NTNU, Trondheim).

spektiv, og den har som ambisjon å inkludere både menn og kvinner. Fortida blir «rett og slett mer forståelig når [...] begge kjønn tas med», heter det (s. 14). I realiteten er det likevel først og fremst kvinner som studeres. Til tross for en rekke unntak gjennom teksten, slik det for eksempel rettes oppmerksomhet mot menns farskap, farsrolle og barnløshet (s. 445), endrer ikke det hovedtrenden.

Konsekvensen er at menn som kjønn forsvinner ut. Et nærliggende eksempel er Melbys tolkning av at samfunnets individualisering bare gjaldt menn, mens kvinners rolle som husmødre handlet om forpliktelser overfor familien og samfunnet som fellesskap. Sett med et mannsperspektiv kan dette imidlertid tolkes annerledes. Da kan menns familieførsørgelse også ses som en plikt, ikke bare som en individuell rettighet.¹⁰

Faren med at dette, altså at kvinners historie skrives under merkelappen «kjønnshistorie», er at prosjektet kan bekrefte det bildet det ønsker å rive ned. Kjønn er fortsatt kvinner, det kjønn som studeres og som gis forklaringer; menn forblir ukjønn. Gro Hagemann formulerte det elegant selv for mange år siden, da hun påpekte hvordan vi står i fare for å bekrefte det vi vil endre, både ved å tie om det og ved å skrive det fram.¹¹

At det er vanskeligere å løfte fram kjønnsdimensjonen når det gjelder menn, er imidlertid ikke så rart: Det finnes rett og slett mindre empirisk forskning å bygge på. Historiefaget har sjelden behandlet menn som kjønn. Til tross for enkelte spredte bidrag er det tynt, både teoretisk og empirisk. Fortsett er menn det kjønnsmessig nøytrale og det allmenne mennesket i historiefaget – og ofte den kjønnsblinde normen som fortidas kvinner vurderes mot.

Men prosjektets ambisjon er altså videre enn dette, jf. boktittelen. Det er ikke fortidas objekt som er sentralt for om forskninga kalles kvinne- eller kjønns historie, men perspektivet og den analytiske tilnærminga. I bokas innledningskapittel heter det at et kjønnsperspektiv verken er menns eller kvinners historie. Derimot er det ei relatering og sammenlikning av forholdet mellom kvinner og menn, samt en diskusjon av hvilken betydning denne relasjonen har hatt i tilsynelatende kjønnsnøytrale historiske sammenhenger (s. 13). Dette er helt i tråd med innsikter fra kjønnsforskninga slik den utviklet seg i løpet av 1990-tallet: Det var relasjonen *mellom* kjønnene en måtte studere for å forstå og forklare samfunns- og kjønnsforhold.

Denne tilnærminga gjør at en viktig innsikt fra manns- og maskulinitetsforskninga forsvinner, nemlig hvordan kjønn også formes *internt* i en kjønnskategori. Det er ikke bare i relasjonen *mellom* kjønnene at kjønnete praksiser og forståelser av kvinnelighet og mannlighet formes. Også i enkjønnete miljøer skapes handlinger og holdninger som preges av noen kjønnsmessige forestillinger og forventninger. Ja, innen mannsforskninga har et av de mest sentrale poengene vært at det ofte er andre menn som er viktige når menn former sine ideer om mannlighet og utvikler sin maskuline selvforståelse og praksis. «For å få bekreftelse på maskulinitet kan relasjoner til andre menn være [...] viktige. På mange felter er det andre menns bedømmelse som først og fremst teller», har for eksempel antropologen Merete Lie hevdet.¹² En av de store innen manns- og maskulinitetsforskninga, sosiologen Michael Kimmel, har hevdet noe liknende: «[I]t's other men who are important to American men; American men define their masculinity, not as much in relation to women, but in relation to each other. Masculinity is largely a homosocial enactment.»¹³ Denne innsikten savner jeg i *Med kjønnsperspektiv*.

10. Om dette, se Slottemo 2003 (se n. 9) og Slottemo, H.G. (2009). Ansvarlighetens menn. Normer for maskulinitet i etterkrigstidas industrisamfunn. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, (1–2).

11. Hagemann 1990 (se n. 8).

12. Lie, M. (1997). Vett i pannen, stål i ben og armer – Teknologiens bilder av kjønn. *Kvinneforskning*, (2), s. 42.

13. Kimmel, M. (1996). *Manhood in America. A Cultural History*. New York: The Free Press, s. 7.

Manglende teoretisering

Min mimring om min egen faglige oppvåkning på tidlig 1990-tall er sikkert temmelig rosenrød og nostalgisk. Slik jeg husker det i dag, var det stadige refleksjoner rundt store, nærmest vitenskapsteoretiske spørsmål. Det jeg savner i *Med kjønnsperspektiv*, er nettopp dette. Boka inneholder relativt få eksplisitte teoretiske diskusjoner og er lite problematiserende gjennom den løpende teksten. Her følger den en lang historiefaglig tradisjon. Jeg oppfatter det som et problem, fordi jeg mener det er viktig å gi studenter *både* empirisk kunnskap og teoretiske/metodiske nøkler til å problematisere den samme empirien. De trenger begreper og språk som hjelper dem med å lese kritisk og reflektert. Det er da *Med kjønnsperspektiv* virkelig kan få en pedagogisk verdi som lærebok.

Hva er det jeg savner, litt mer konkret? Dagens studenter vil helt sikkert ikke ha de samme aha-opplevelsene og teoretiske vekkerne som meg, basert på de samme spørsmålene og utfordringene. Noen problematiseringer er likevel allmenne i teksttolkende disipliner som historie. Refleksjon rundt forskersubjektet og dets betydning for tolkningene, er ett eksempel. Hvordan viten skapes, og på hvilke måter kjønn har betydning i og for denne kunnskapen, er et annet. Hvordan vitenskapelig objektivitet forstås og har betydning for forskningen, et tredje. Kort sagt: Hvordan vitenskapens begreper og tenkemåter er situerte, maktavhengige og politiske.

Det er likevel ikke ei vitenskapshistorisk bok jeg etterlyser; jeg mener ikke at forfatterne egentlig skulle skrevet en helt annen type litteratur enn de har gjort. Det jeg ønsker meg, er i stedet at teoretiske diskusjoner ikke hadde blitt skilt fra den empiriske gjennomgangen, men heller blitt vevd sammen med den, fortløpende. Det kunne for eksempel skjedd hvis forfatterne hadde introdusert leserne for noen viktige kjønnssteoretikere – Joan Scott, Donna Haraway, Michel Foucault, Judith Butler med flere – og presentert for dem vesentlige debatter som angår historiefaget. I tillegg burde tolkningene ha blitt satt inn i en vitenskapshistorisk og historiografisk sammenheng, slik at det hadde blitt synlig hvordan historieforskning er et produkt av sin tid.

Boka befinner seg i en trygg empirisk tradisjon utviklet i historiefaget gjennom mange tiår. Noen unntak finnes, selvfølgelig. For eksempel kommer det fram hvordan begreper som likestilling, kjønn og mangfold former tenkemåten vår, i og utenfor fagene (s. 183 f.). I tillegg er det teoretiske utgangspunktet presentert i innledningskapitlet, skrevet av Gro Hagemann og Hilde Sandvik, samt i de innledende delene av de fem hovedbolkene. *Med kjønnsperspektiv* inneholder dessuten noe teoretisering på et mellomnivå, det vil si presentasjoner av hvordan fortidas konkrete hendinger kan forklares og forstås. Men disse forklaringene og tolkningene er først og fremst *referert* og i mindre grad drøftet. Inntrykket forsterkes av at politikk er skilt ut som et eget felt, i egne delkapitler, i stedet for at det politiske blir et maktperspektiv som bidrar i analysen av de øvrige samfunnsområdene.

Innenfor kvinne- og kjønnshistoria har forholdet til faderhuset stadig vært en diskusjon, selv om det i dag ikke lenger finnes én *mainstream*-historietradisjon. Den tidlige kvinnehistorias ambisjon om å synliggjøre kvinner og komplettere kunnskapen om fortida innebar et ønske om å skrive seg inn i den etablerte forskningstradisjonen som fantes. Med kjønnshistoria ble forholdet til faderhuset mer ambivalent. I og med at faget for lenge siden har blitt oppdelt i subdisipliner og ulike retninger, med egne fagtradisjoner, konferanser og diskusjoner, er det vanskelig å snakke om denne boka som at den *enten* utfordrer *eller* aksepterer etablert historieforskning. Dilemmaet med å skrive seg inn i eller forbli på utsiden, i opposisjon, er ikke like påtrengende. Likevel er det noe bekreftende over denne boka, ei innskripping i noe traust, velkjent og etablert. Den blir en realhistorisk gjennomgang, skrevet med et kjønnsperspektiv på kvinner. En «lavmælt disiplin», som Erling Sandmo kalte det for noen

år tilbake, da han kritiserte at den varslede utvidelsen av den feministiske, teoretiske kjønns-historia bare forble nettopp et varsel – både internasjonalt og i Norge.¹⁴

Avslutning

La meg oppsummere: *Med kjønnsperspektiv* er ei viktig, god og kunnskapsrik bok. Jeg skulle likevel ønsket meg en litt annen balanse mellom det teoretiske og det empiriske, det analyserende og det realhistoriske, det deskriptive og det drøftende, ei bok som hadde situert kunnskapen og ikke skilt tolkningene fra tolkeren. Drømmen er at forfatterne hadde stoppet opp innimellom og tydeligere diskutert de ulike tolkningene og standpunktene, satt dem inn i en historiografisk ramme og gitt dem et teoretisk løft.

Hvorfor mangler dette i ei bok skrevet av teoretisk sterke og godt skolerte forskere? Kanskje handler det om sjangeren i seg selv: at eksplisitt diskusjon av den typen jeg etterlyser, ikke oppfattes å høre hjemme i lærebøker for studenter på grunnnivå? Eller kanskje viser det noen utfordringer vi alle kan oppleve når vi skriver for allmenntilgjengelig markedet: at det er krevende å skulle balansere de ulike funksjonene bøker av denne typen skal ha, som oppslagsbok, god litteratur og vitenskapelig publikasjon?¹⁵ I så fall burde vi tatt denne typen sjangerdiskusjoner mer på alvor i faget.

Det kan også være at det er sånn som Leidulf Melve hevder; at det som binder historikere sammen, er den stadige og vedvarende insisteringa på kildekritikken og det empiriske arbeidet?¹⁶ I så fall kan kjønns-historia slik den utviklet seg i en kort og intens periode i første halvdel av 1990-tallet, framstå som et unntak fra mønsteret i sitt forsøk på å insistere på at det teoretiske ikke kunne skilles fra det empiriske. Kanskje oppfattes ikke erkjennelsene fra «den nye kulturhistoria» som like interessante i dag som den gangen jeg kom inn i historie-faget for drøyt tjue år siden, men ses heller som uttømt og ikke verdt å ha med i ei bok av denne typen? Muligens har det lyset jeg så den gangen bleknet, og kanskje er mine minner bare en nostalgisk drøm om ei faglig åpenbaring?

For min del håper jeg at neste versjon av *Med kjønnsperspektiv* tar med seg den grundige kunnskapen, de gode formuleringene og den viktige innsikten den allerede har, og kombinerer det med ei eksplisitt teoretisering og problematisering. Da vil den kunne bli ei åpenbaring for studenter – en faglig opplevelse de vil kunne minnes med rosenrød nostalgi når de blir godt voksne.

14. Sandmo 2010 (se n. 4).

15. Kjeldstadli, K. (1995). Om sirkelens kvadratur. Å skrive Norges-historie. I *Historie. Populærhistorisk magasin*. Kjeldstadli har også regnet med en fjerde funksjon, nemlig den anekdotiske.

16. Melve, L., & T. Rymmin (red.). (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 213 f.